

Міністерство освіти і науки України  
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Ректор НТУ «ДП», ,  
академік НАН України

\_\_\_\_\_ Г.Г. Півняк

“ \_\_\_ ” \_\_\_\_\_ 2018 р.

## **МОДЕЛЬ**

**впровадження української мови  
в НТУ «Дніпровська політехніка»**

Модель розвитку української мови в НТУ «Дніпровська політехніка» розроблена з урахуванням необхідності вироблення послідовного і виваженого підходу до вирішення мовних питань, з метою забезпечення додержання конституційних гарантій щодо всебічного розвитку і функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя на всій території України, задоволення мовних потреб громадян України, керуючись статтею 10 та відповідно до частини другої статті 102 Конституції України ( [254к/96-ВР](#) ), на підтримку ініціативи Національної ради з питань культури і духовності.

## **УКРАЇНСЬКА МОВА: МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ В НТУ «ДНІПРОВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»**

Сучасна мовна проблема в Україні набула надзвичайно важливого державницького значення. Українська мова сьогодні є потужним носієм генетичного коду нації, її ідентичності на тлі загальної світової глобалізації. Тому і концепція, і практика навчання української мови за професійним спрямуванням в НТУ «Дніпровська політехніка» передусім спрямовані на розв'язання головної проблеми – не тільки відродження, а й подальший розвиток рідної мови, формування особистості майбутнього інженера як гаранта збереження національної культури та державності.

Модель розвитку інженерно-технічної освіти в Дніпровській політехніці передбачає підготовку висококваліфікованих інженерних кадрів, здатних до активної, творчої участі в державно-правовому житті, які володіють політичною, правовою і, що надзвичайно важливо, належною мовленнєвою культурою, оскільки мовлення – це візитова картка майбутнього інженера, яка дає змогу судити про його освіченість, ерудицію, грамотність, начитаність тощо.

У Національному технічному університеті **мовна освіта ставить за мету** не тільки навчити студента спілкуватися державною мовою, а й формувати ці навички на засадах діалогу культур, порівнюючи мовні й культурні явища з аналогічними фактами рідної мови і культури. Водночас, виникла необхідність враховувати вплив соціальних, психологічних, освітніх

та інших чинників на формування як високоосвіченої особистості майбутнього інженера, так і національності загалом.

**Метою розвитку** професійного мовлення у вищій школі є такі складники:

- 1) *прагматичний* – формування в студентів комунікативних умінь і навичок;
- 2) *гносеологічний* – розширення знань про загальні закономірності розвитку української мови, її професійної та термінологічної лексики, фразеології, фонетики, граматики, загальної культури професійного й ділового мовлення тощо;
- 3) *аксіологічний* – розвиток ціннісних орієнтацій і мотивів діяльності.

Реалізація мети передбачає виконання таких **завдань**:

- вироблення в студентів стійкої мотивації у вивченні української мови;
- формування вмінь і навичок комунікативно доцільно користуватися засобами мови в різноманітних ситуаціях спілкування;
- засвоєння здобувачами вищої освіти мовних і мовленнєвих знань, умінь і навичок;
- становлення гуманістичного світогляду, формування інтелекту і духовного світу майбутніх фахівців, долучення їх до національних і загальнолюдських цінностей.

Українське професійне мовлення – важливий складник не тільки філологічної, а й усієї гуманітарної науки. Сьогодні воно відіграє особливу роль, оскільки умовах незалежної держави вимагає обов'язкової реалізації Закону про мови та Закону про освіту в Україні.

Провідна ідея мовної концепції у Дніпровській політехніці полягає у формуванні культури професійного мовлення як важливого складника підготовки висококваліфікованого й компетентного фахівця, здатного критично мислити й самостійно приймати рішення у складних професійних ситуаціях. Вимоги до підвищення якості підготовки інженерів-фахівців визначають необхідність пошуку інноваційних методів і прийомів навчання. Розвиток професійного українського мовлення майбутнього фахівця є

ефективним за умови реалізації таких *основних принципів*: функціонально-комунікативного; антропоцентровості; інтеграції; системної організації навчання; цілеспрямованості та послідовності; високої результативності кожного виду робіт, що реалізуються в системних знаннях; урахування реальної загальноосвітньої навченості й індивідуальних особливостей студентів.

Розвиток професійно-комунікативних умінь і навичок здобувачів вищої освіти під час навчання української мови за професійним спрямуванням сприяє саморозвитку особистості, серед яких першочерговими є:

- 1) національна самоідентифікація;
- 2) розвій духовності, інтелекту, волі;
- 3) мовне і мовленнєве вдосконалення;
- 4) формування професійних якостей у підготовці висококваліфікованих фахівців.

Сьогодні вища технічна освіта пропонує єдину дисципліну мовознавчого циклу, що передбачає розвиток українського професійного мовлення майбутніх фахівців – українська мова за професійним спрямуванням. В основу програми цього спрямування покладено такі концептуальні положення:

- 1) практичний курс з української мови за професійним спрямуванням спирається на науково обґрунтовану професійно орієнтовану лінгвометодичну основу;
- 2) процес підготовки студента з метою навчання української мови як засобу отримання знань за фахом передбачає високий рівень мовної компетенції;
- 3) базовою лінгвістичною дисципліною для створення лінгвістично обґрунтованої методичної системи навчання мови як мови спеціальності є лінгвістика тексту;

4) текст є основним об'єктом навчання української мови як мови фаху для здійснення якого необхідно оволодіння лінгвістичними механізмами текстосприймання і текстотворення;

5) розвиток пізнавальної діяльності й вироблення самостійності професійного мислення здійснюються в напрямі вивчення закономірностей функціонування української мови в різних мовленнєвих сферах.

Складниками професійно зумовленої структури особистості є професійна спрямованість, професійна компетентність, професійно важливі якості, досконале професійне мовлення, що передбачає знання мови професії, професійно значеннєві психофізіологічні властивості і, нарешті, професійний менталітет.

Нова мовна ситуація у комунікативному просторі України зобов'язує усіх мовців сприймати проблеми мови і мовлення комплексно, системно.

Беззаперечним є те, що мова – складова професійної компетенції – є показником загальної культури майбутнього спеціаліста. Проблема формування майбутніх фахівців має особливе значення, оскільки від рівня їхньої підготовки й компетентності залежить успішність розвитку енергетичного сектору, гірничо-видобувної промисловості.

**Пріоритетні завдання у вивченні мов у НТУ «Дніпровська політехніка» є:**

- 1) викладання навчальних дисциплін державною мовою;
- 2) здійснення моніторингу проблем викладання української мови й обговорення плану щодо поліпшення її засвоєння;
- 3) проведення ефективних організаційних форм роботи – лекційних і практичних занять, семінарів, самостійних робіт, круглих столів тощо;
- 4) втілення нових технологій на сприйняття науково-навчальних текстів, відтворення їхнього змісту у перекодованому вигляді плану, тез, конспекту, анотації;

5) поширення умінь реферувати науково-навчальну літературу, критично її оцінювати;

6) дослідження філософських, соціокультурологічних, лінгвістичних, психологічних, психолінгвістичних чинників розвитку українського професійного мовлення та лінгводидактичних принципів їхньої реалізації в навчальному процесі;

7) вироблення основних принципів, методів, прийомів, форм роботи, спрямованих на розвиток навичок професійного мовлення студентів;

8) відбір методів і прийомів розвитку українського професійного мовлення та визначення типології занять для інтенсифікації навчального процесу;

9) розробка концепції навчання мови, наближеної до змісту майбутньої професійної діяльності інженера;

10) формування і розвиток навичок аудіювання, говоріння (діалогічного і монологічного мовлення), читання і письма (уміння сприймати інформацію на слух, читання, конспектування, реферування літератури за спеціальністю державною українською мовою, підготовка наукових доповідей і повідомлень, участь у дискусіях, оформлення ділових паперів – заяв, дипломних і курсових робіт тощо);

11) запровадження нової модульної технології – методики аудиторних і позааудиторних занять як основи розвитку професійного мовлення майбутніх фахівців;

12) удосконалення методики викладання дисциплін, спрямованих на інтеграцію форм навчання;

13) оволодіння інноваційними технологіями (лекція-візуалізація, лекція-ділова гра, лекція-бліцтурнір, лекція-брифінг, лекція-брейнстормінг тощо; оглядова лекція, проблемна, діалогова, лекція-прес-конференція); семінари з елементами проблемності, із використанням «сократівського» методу навчання, семінар-брейнстормінг, із використанням методу «круглого столу», із використанням методу аналізу конкретних ситуацій, семінар-

бесіда, семінар-диспут, спеціальний семінар, навчальна тематична дискусія, семінар-екскурсія тощо;

14) організація самостійної та індивідуальної роботи за кредитно-модульною технологією;

15) застосування інтерактивних методів навчання – неімітаційні (дискусії, екскурсії); імітаційні неігрові (аналіз конкретних ситуацій, вирішення виробничих завдань, розбір документації, дії за інструкцією); імітаційні ігрові – інноваційні – (ділові ігри, рольові ігри, ігрове проектування);

16) розробка нових спецкурсів щодо вивчення професійної термінології з усіх спеціальностей. Зокрема, «Комп'ютерний дискурс», «Юридичний дискурс», «Гірничий дискурс», «Геологічний дискурс» «Електротехнічний дискурс», «Наукова мова».

Упевнені, що цей комплексний підхід до вивчення державної мови, безперечно, позначиться на ґрунтовній фаховій підготовці майбутнього інженера. Фах будь-якого спеціаліста передбачає висококваліфіковане володіння словом, оскільки це вміння засвоїти сучасну українську термінологію, реалізувати комунікативно-прагматичну мету – досягнення високого рівня культури ділового мовлення.

Концепція мовної підготовки інженерно-технічних працівників у НТУ «Дніпровська політехніка» спирається на перспективні стратегічні завдання державної нормативної бази з розвитку освіти України. У державі створено систему безперервної мовної освіти, що забезпечує обов'язкове оволодіння громадянами України державною мовою, можливість опанувати рідну мову національної меншини та іноземні мови. Освіта сприяє розвитку високої мовної культури громадян, вихованню поваги до державної мови та мов національних меншин України, толерантності у ставленні до носіїв різних мов і культур.

Потреби суспільства визначають якісно новий зміст, мету освіти й необхідність досконалого володіння українською мовою як важливим

складником професійної підготовки інженерно-технічних працівників гірничо-видобувної промисловості.

Орієнтація вищої освіти на всебічний розвиток мовної особистості здобувачів вищої освіти, зміцнення їхніх мовленнєвих навичок і вдосконалення умінь правильно й виразно передавати свої думки, посилення зв'язку змісту навчання студентів, слухачів із їхньою майбутньою професійною діяльністю є тим фундаментом, на якому має ґрунтуватися весь навчальний процес. Міцні знання української мови сприяють ефективному засвоєнню фахових дисциплін, творчому зростанню особистості, формуванню національного менталітету громадянина України. В умовах соціально-економічних реформ одним із найважливіших завдань вищої освіти є розробка й реалізація особистісно орієнтованої моделі розвитку українського професійного мовлення здобувачів вищої освіти ВНЗ, розрахованої на підготовку висококваліфікованого спеціаліста, здатного виявляти стійкі фахові знання українською мовою та професіоналізм у ділових ситуаціях спілкування, бути конкурентоздатним.

Практичне оволодіння українською мовою сприяє, насамперед, становленню духовно багаті особистості майбутнього фахівця, яка не тільки може вільно, комунікативно доцільно користуватися виражальними засобами мови, її типами, стилями, жанрами, формами в усіх видах мовленнєвої діяльності, а й правильно орієнтується в постійно зростаючому інформаційному потоці, уміє самостійно навчатися й самовдосконалюватися. Володіння мовою професійного спілкування становить важливий складник соціокультурної діяльності.